

ADMINISTRAREA JUSTIȚIEI ÎN BUCOVINA ȘI BASARABIA ÎN PREAJMA MARII UNIRI

Nicolae-Cristian Ursulescu

Cercetarea organizării judecătorești până în zilele noastre nu s-ar putea împlini, firesc, decât în contextul analizei succinte a evoluției societății românești în ansamblu. Indisolubil legat de aceasta, sistemul judiciar a cunoscut transformări importante, ajungând să fie, în prezent, unul modern, respectând regulile și coordonatele generale europene. Dar sistemul judecătoresc a prezentat și caracteristici definitorii, care l-au diferențiat semnificativ de sistemele aplicate în statele Europei occidentale. Mai mult, la momentul Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, justiția în teritoriile locuite de români se aplica după patru sisteme diferite de drept: cel românesc în Regat, cel maghiar în Transilvania, cel austriac în Bucovina și cel rusesc în Basarabia.

În Bucovina, organizarea judecătorească se întemeia, până la finele secolului al XIX-lea, pe dispozițiile Rezoluției imperiale din 14 septembrie 1852 publicată prin **Ordonanța ministerială nr. 10 din 19 ianuarie 1853 referitoare la organizarea instanțelor judecătorești**, pe dispozițiile **Legii nr. 62 din 26 aprilie 1873 referitoare la modul de procedare la schimbări din circumscripții a tribunalelor**, pe dispozițiile **Legii nr. 144 din 21 decembrie 1867 privitoare la puterea judecătorească**, precum și pe dispozițiile **Legii nr. 59 din 11 iunie 1868 referitoare la organizarea judecătoriailor de ocol**. În urma introducerii Codului de procedură civilă la data de 1 august 1895, s-a impus cu necesitate și modificarea dispozițiilor referitoare la organizarea judecătorească, fiind astfel redactată **Legea nr. 217 din 27 noiembrie 1896** prin care s-a statuat cu privire la numirea, organizarea și funcționarea autorităților judecătorești. Legea de organizare prevedea două categorii de magistrați: *magistrații propriu-ziși* (judecători în sensul **Legii nr. 144 din 21 decembrie 1867 privitoare la puterea judecătorească**) care erau inamovibili și nu puteau fi destituiți, pensionați sau transferați decât în cazurile expres prevăzute de lege și numai în baza unei decizii judecătorești și *magistrații auxiliari*, care puteau fi transferați în funcție de necesitățile apărute în administrarea

justiției. În categoria magistraților propriu-ziși intrau președinții, consilierii, șefii judecătoriilor de ocol și judecătorii unici învestiți cu puterea de judecători de sine-stătători și independenți cu dreptul de a pronunța decizii judecătorești. Magistrații auxiliari (stagiari și judecători fără vot de judecător unic) puteau face doar lucrări de procedură contencioasă și doar dacă acestea nu conduceau la decizii judecătorești. Ei aveau însă datoria de a redacta procesele verbale asupra dezbaterilor ședințelor în cauze civile și penale.

Instituția grefierului nu exista în Bucovina, funcționând ca și grefieri toți stagiarii. Puteau fi primiți să îndeplinească activitățile de grefier și funcționarii de cancelarie sau copisti, după depunerea unui jurământ de a-și îndeplini obligațiile în mod conștiincios și de a păstra secretul profesional. Numărul magistraților auxiliari nu putea depăși a șasea parte din numărul magistraților numiți în rang de judecători pentru o anumită localitate.

Condițiile pentru numirea în funcția de judecător erau: vârsta de 24 de ani împliniți; absolvirea studiilor de drept și obținerea titlului academic de licențiat; promovarea examenului de judecător, la care candidații puteau fi admiși numai după absolvirea serviciului pregătitor prescris; stagiul de 3 ani, care putea fi redus de Ministrul Justiției prin ordonanță ministerială la 2 ani, în cazul în care acest fapt ar fi fost necesar pentru asigurarea unui număr suficient de judecători. Modalitatea de efectuare a stagiului a fost reglementată prin Ordonanța ministerială nr. 192 din 15 august 1897, care prevedea ca președintele Curții de Apel să distribuie persoanele aflate în stagiul la judecătorii și tribunale, conducătorii instanțelor urmând să se ocupe de repartizarea sarcinilor, având ca scop final perfecționarea stagiariilor. Astfel, în perioada de stagiul erau prevăzute exerciții obligatorii pentru stagiari, menite să îi familiarizeze cu judecata în baza dezbaterilor contradictorii, pentru a-și însuși deprinderea de a face expuneri orale concise și exacte asupra proceselor și chestiunilor de drept, precum și pentru a-și aprofunda cunoștințele de drept și a dobândi experiență în aplicarea practică a dreptului. Concret, ele constau în întocmirea de rapoarte asupra cauzelor civile sau penale mai complicate bazate pe studiul dosarului, urmate ulterior de o discuție a chestiunilor de drept ce se iveau, stagiarul fiind nevoit să se pronunțe într-o expunere, opinia sa fiind motivată în scris, precum și în prelegeri și conferințe asupra chestiunilor de drept sau asupra monografiilor și cărților nou apărute.

La finele stagiului era programat examenul de capacitate care se ținea la sediul Curții de Apel înaintea unei comisii compuse din cinci membri, conform dispozițiilor Ordonanței Ministrului de Justiție nr. 182 din 1 noiembrie 1900.

Prin **Decretul-lege nr. 2382 din 16 iunie 1919** publicat în *Monitorul Oficial* nr. 51, legile și ordonanțele existente în Bucovina au fost menținute în vigoare și după Unirea Bucovinei cu Regatul României, declarată în ziua de 15 noiembrie 1918 de către Congresul General al Bucovinei, consfințită prin Decretul-lege nr. 3774 din 18 decembrie 1918. Singurele modificări aduse organizării judecătorești au fost înființarea unei Curți de Apel pentru Bucovina prin Decretul-lege nr. 1867 din 14 mai 1919 și extinderea atribuțiilor Înaltei Curți de Casație și Justiție și pentru Bucovina prin dispozițiile Decretului-lege nr. 2047 din 22 mai 1919. Perpetuarea acestei stări de fapt în primii ani după Marea Unire va crea o stare de nemulțumire atât în rândul populației, cât și în rândul celor chemați să împartă dreptatea. Astfel, un magistrat bucovinean scrie în anul 1923 că: „Austria, în tendința ei de a deznaționaliza popoarele negermane ale Imperiului, a pus în serviciul acestei idei de Stat mai ales autoritățile judecătorești, fiindcă din cauza contactului lor intim cu populația întreagă dădeau din capul locului cele mai bune garanții pentru atingerea scopului amintit. Felul de a proceda întru atingerea țintei vizate era atât de formidabil alcătuit, încât chiar până astăzi, deci 4 ani după unire, se simt încă în viața publică și socială a fostei provincii Bucovina repercusiuni foarte puternice în contra dreptului istoric și etnic al populațiunii românești. E greu de înțeles de ce cei de la cârma Statului nu s-au putut emancipa până astăzi de moștenirea austriacă protejând o atmosferă care, de s-ar menține mai departe, nu ar admite nici în patruzeci de ani o unificare a țării noastre”¹.

Diferit de organizarea din Regat, la Cernăuți exista și o judecătorie specială, denumită Judecătoria industrială, înființată în baza Legii nr. 218 din 27 noiembrie 1896, pentru judecarea litigiilor dintre antreprenorii industriali și muncitori, precum și dintre muncitorii aceleiași întreprinderi. Ea se compunea din cel puțin 10 asesori aleși de către industriași și muncitori din rândurile lor și dintr-un președinte, numit de către Ministrul Justiției dintre magistrații care posedau capacitatea

¹ Orest Târnoveau, **Haosul în justiția bucovineană**, în *Curierul Judiciar*, XXXII, nr. 1, 1 ianuarie 1923, p. 5.

deplină pentru îndeplinirea funcției de judecător.

În Basarabia, după Tratatul de la București din anul 1812 prin care s-a hotărât anexarea la Imperiul țarist a regiunii dintre Prut și Nistru, guvernul rus a încercat, inițial, să își atragă simpatiile populației moldovenești, complet străină de caracterul și de spiritul națiunii ruse. Unul din primele acte săvârșite de guvern în Basarabia a fost satisfacerea tuturor doleanțelor exprimate de moldoveni prin Mitropolitul lor, Gavril Bănulescu Bodoni, în ce privește păstrarea intactă a rânduielilor, fapt realizat prin ucazurile din 23 iulie și 5 august 1812, când țarul Alexandru I dădea moldovenilor formală asigurare „de a le conserva neștirbită constituirea autohtonă națională, acordându-le rămânerea în vigoare a legilor, a obiceiurilor și a privilegiilor locale, precum și întrebuințarea deapaură a limbii moldovenești înaintea instanțelor judecătorești”². Dorința guvernului țarist de a nu schimba nimic în Basarabia era reiterată prin ucazul imperial din 20 aprilie 1813, referitor la organizarea eparhiei Chișinăului și Hotinului, în care se recomanda de a se păstra în organizarea bisericească obiceiurile locale, „aceasta atât din considerațiunea că norodul basarabean s-a unit de curând la imperiul rusesc, cât și din pricină că, în ce privește daravelile civile, este lăsată poporului folosința vechilor sale drepturi moldovenești”³.

Prin actul din 29 aprilie 1818 intitulat **Proiect pentru cele mai întâi temelii la Obrazovania ocârmuirii politicești din lăuntru a oblastei Basarabiei** s-a menținut aproape în întregime organizarea veche și rânduielele judecătorești existente în Moldova la începutul secolului al XIX-lea, respectiv: *isprăvniciile de ocoale* – organe administrative cu atribuții judecătorești, care cercetau pricinile de o mică importanță dintre țărani; *judecătoriale ținutale*, compuse dintr-un președinte numit și doi judecători aleși, care judecau pricinile mai importante, în mod definitiv, până la 1.000 lei și cu drept de apel pentru sume mai mari; *Tribunalul criminalicesc și politicesc* cu reședința în Chișinău, compus dintr-un președinte și patru sfetnici care aveau competența de a judeca procesele civile, penale și fiscale venite în apel de la judecătoriale ținutale; *Consiliul suprem*, întocmit după modelul Divanului din Iași și compus dintr-un președinte care era însuși guvernatorul Basarabiei, din patru

² Vespasian Erbiceanu, **Naționalizarea justiției și unificarea legislativă în Basarabia**, București, 1934, p. 8.

³ **Ibidem**.

membri numiți de guvern și alți șase aleși din rândul boierimii locale. Consiliul judeca apelurile și afacerile penale și civile, servind în același timp și ca instanță de casație. În regulament se menționa faptul că „la lucrarea judecăților politicești se întărește întrebuințarea limbei moldovenești pe temeiul și spre întărirea dreptăților, a pronomiilor și a legiurilor locului, acelea cu multă milostivire lăsate pentru deapurarea oblastei Basarabiei. Drept aceea, judecătoria politicească a oblastei în pricinile de judecăți a fețelor particularilor, se va povățui de dreptățile și obiceiurile moldovenești și va lucra acele pricini în singura aceeași moldovenească limbă”⁴.

Normele legislative în baza cărora se împărțea dreptatea în Basarabia, recunoscute formal și de guvernul rus erau: obiceiul pământului, consacrat prin anafarele Divanului Moldovei, prin vechile cărți domnești și, mai ales, prin **Sobornicescul hrisov** al lui Alexandru Mavrocordat din 1785, colecția de legi romano-bizantine a lui Armenopol, **Prescurtarea pravilelor împărătești** a lui Andronache Donici, tipărită la Iași în anul 1814.

Prin ucazul din 26 mai 1816, s-a decis de către guvernul rus desemnarea unei comisii care să lucreze la colecționarea, sistematizarea și codificarea tuturor normelor legislative și a obiceiurilor juridice moldovenești. În acest scop, guvernatorul de atunci, Alexei Nikolai Bahmetiev, a invitat din Iași câțiva buni cunoscători ai legilor, în frunte cu Petre Manega, din comisia înființată la Chișinău făcând parte și boierii basarabeni Cantacuzino, Gafencu, Bali și Leonard, care au și început lucrările pentru elaborarea unui proiect de cod civil al Basarabiei, luând ca bază principiile dreptului roman, vechiul drept moldovenesc consacrat de obiceiul pământului și cuprins în anafarele și hrisoavele domnești, Codul Calimach și Codul Napoleon.

Toate intențiile guvernului rus de a respecta justiția locală au încetat odată cu moartea țarului Alexandru I în anul 1825 și urcarea pe tron a țarului Nicolae I, care a început o activitate intensă de deznaționalizare și rusificare a tuturor instituțiilor moldovenești din Basarabia. Consiliul suprem din Chișinău a fost desființat prin ucazul din 3 august 1825, activitatea lui fiind dată în competența Curții de Casație din Petersburg. S-au luat măsuri pentru traducerea în limba rusă a legiurilor locale importante, iar în **Așezământul ocârmuirii oblastei**

⁴ **Ibidem**, p. 9.

Basarabiei din 22 februarie 1828 se prevedea categoric ca „toate afacerile de la autoritățile politice ale oblastei să se pertracteze în limba rusească, pe baza legilor locale, iar în caz de insuficiență a acestora, se vor aplica legile rusești; afacerile litigioase însă din județele Ismail și Akerman vor fi rezolvate numai pe baza legilor rusești, întrucât în arătatele județe nu sunt moldoveni”⁵. Vechile dregătorii, instituții și instanțe judecătorești, care timp de secole au cărmuit și organizat viața moldovenilor dintre Prut și Nistru, au fost toate desființate, precum și comisia însărcinată cu elaborarea și codificarea normelor dreptului local moldovenesc.

În locul isprăvniciilor de ocoale, a judecătoriilor ținutale și a Tribunalului criminalicesc și politicesc din Chișinău a fost instalată pe pământul Basarabiei întreaga scară ierarhică de autorități administrativ-judiciare și instituții de stat țariste care a condus, prin aplicarea procedurilor și legiurilor rusești timp de aproape un secol, la rusificarea completă a vieții juridice a Basarabiei.

Organizarea justiției introdusă de ruși în Basarabia și care a dăinuit până la Marea Unire din anul 1918 era identică cu cea existentă în Rusia, puterea judecătorească fiind exercitată de următoarele instanțe:

1. *judecătoriile de voloste* – care funcționau în fiecare voloste (plasă), fiind alcătuite astfel: țăranii fiecărei voloste alegeau dintre ei 8 candidați, dintre care Congresul județean al judecătoriilor numea 4 membri (3 judecători și un supleant) și care, împreună cu un secretar, formau judecătoria de voloste. Completul de judecată se întrunea de două ori pe lună la reședința volostei și judeca pricinile dintre țărani, dând soluții după conștiință și conform obiceiului pământului. Competența lor penală se mărginea la contravențiile dintre țărani, iar cea civilă, în materie personală mobilă, era până la suma de 300 ruble, iar în materie reală imobiliară până la orice valoare în ceea ce privea litigiile de moștenire și împărțirea terenurilor pe care țăranii fuseseră împroprietăriți. Toate actele se făceau în limba rusă.

2. *Nacialnicii de zemstvă*, un fel de administratori judecători care funcționau de asemenea în fiecare voloste, judecând afacerile dintre ceilalți locuitori ai volostei, cu excepția țăranilor, precum și litigiile dintre aceștia și țărani. Nacialnicul de zemstvă era un adevărat funcționar, numit de Ministrul de Interne cu preferință dintre proprietarii

⁵ *Ibidem*, p. 17.

de moșii din volostea respectivă, care, pe lângă atribuții polițienești și administrative, exercita și funcția de judecător, având de regulă cancelaria la reședința sa. Competența civilă a acestor nacialnici era de până la 300 de ruble numai în materie personală mobilă, iar competența lor penală era mai mare, putând judeca și unele delictușoare.

3. *Judecătorii orășenești* care funcționau în orașele reședință a fiecărui județ cu excepția Chișinăului și care erau numiți direct de Ministrul de Justiție, având competență civilă în materie mobilă până la suma de 500 ruble, iar în cea imobilă numai în ce privea acțiunile posesorii de aceeași valoare. Competența lor penală era puțin mai întinsă decât a nacialnicilor de zemstvă.

4. *Judecătoriile de pace* care, anterior lunii mai 1817, existau numai în orașul Chișinău, având fiecare ca circumscripție o parte a orașului, precum și în județele Ismail și Cahul (unde s-au menținut, împreună cu Codul civil român, ca o rămășiță din vechea organizare judecătorească românească a acestor județe, introdusă aici după prima lor revenire la patria - mamă, prin Tratatul de la Paris din 1857 și înainte de răpirea lor a doua oară prin Tratatul de la Berlin din anul 1879). Judecătorul de pace era ales de către zemstva județului (Consiliul Județean) pe timp de trei ani și era confirmat de Curtea de Casație din Petersburg. Competența lor se întindea numai asupra acțiunilor personale mobiliare până la suma de 500 ruble, precum și asupra acțiunilor posesorii de aceeași valoare. În penal, judecătorii de pace aveau aceeași competență ca și judecătorii orășenești⁶.

5. *Congresele judecătorilor de pace*, care funcționau câte unul în fiecare capitală de județ, plus unul pentru orașul Chișinău, alcătuiau instanța pentru judecarea apelurilor împotriva hotărârilor judecătorilor de voloste, a nacialnicilor de zemstvă, a judecătorilor orășenești și a judecătorilor de pace. Aceste congrese se alcătuiau din toți judecătorii județului respectiv, care, la date fixe, se întruneau în capitala județului sub președinția unui judecător anume desemnat sau sub aceea a Mareșalului nobilimii aceluia județ. Completul de judecată se compunea din trei membri, din care nu putea face parte judecătorul care a dat hotărârea apelată.

Judecătoriile de voloste, nacialnicii de zemstvă și judecătorii

⁶ Zamfir C. Arbure, **Basarabia în secolul XIX**, București, 1898, p. 547.

orășenești au funcționat în Rusia și implicit în Basarabia până în luna mai 1917, când, prin Legea din 6 mai 1917, au fost desființate, fiind înlocuite cu judecătoriale de pace, pentru Basarabia fiind prevăzut un număr de 165 de instanțe, fiecare având circumscripția determinată. Judecătorul de pace era ales pe o durată de 3 ani, de zemstvă la ocoalele rurale, iar la cele urbane de dumele orășenești (Consiliile comunale). Alegerea se făcea dintre candidații în vârstă de 25 de ani împliniți, cu studii liceale sau, în lipsa acestora, dintre candidații cu o practică de cel puțin 3 ani la o instanță judecătorească. Prin aceeași lege din 6 mai 1917, Ministrul de Justiție Kerenschi a mai introdus în fiecare judecătorie de pace rurală sau urbană, în afara judecătorului ales, încă doi membri asistenți și doi supleanți aleși dintre candidați în modalitatea prezentată anterior și care erau confirmați în funcție de Congresele judecătorilor de pace. Atribuțiile acestora erau de a asista, cu vot deliberativ, judecătorul de pace la judecarea proceselor. Odată cu alegerea judecătorului de pace titular, zemstvele județene și dumele orășenești mai alegeau în fiecare circumscripție judecătorească câte un judecător suplimentar și unul onorific dintre candidații care întruneau aceleași condiții. Ei nu erau plătiți și aveau dreptul să participe la judecată doar când părțile recurgeau de comun acord la serviciile lor. Prin legea Kerenschi, competența judecătorilor de pace s-a mărit în materie mobilă și imobiliară până la 1.000 ruble.

6. *Tribunalul regional* – funcționa unul singur pentru toată gubernia Basarabiei, cu reședința în Chișinău, având 6 secțiuni, 3 civilo-comerciale, 2 penale și una de contencios administrativ, la care se adăuga un birou pentru înregistrarea cooperativelor uniunilor și a asociațiilor cu scop cultural și de binefacere. Pe lângă acest tribunal mai funcționa și primul notar, care, conform legii notariale ruse, era asimilat în grad și onorariu cu judecătorul de redință al tribunalului, îndeplinind oficiul de întabulare și înscriere în registrele de transcripțiuni a actelor întocmite de notarii publici din întreaga Basarabie referitoare la imobile. În fruntea Tribunalului din Chișinău se afla un președinte care prezida una din secțiuni, celelalte secții fiind prezidate de către un vicepreședinte. Fiecare secție era compusă din cinci membri de redință și mai mulți stagiați numiți candidați⁷.

Pe lângă Tribunalul din Chișinău funcționau 36 de judecători de

⁷ *Ibidem*, p. 548.

instrucție, dintre care 6 pentru orașul și județul Chișinău, cu reședința în oraș, restul fiind repartizați în celelalte județe ale Basarabiei, având fiecare circumscripția sa determinată.

Parchetul tribunalului era compus dintr-un procuror șef de parchet și 14 viceprocurori, o parte cu reședința în orașul Chișinău și o parte în județe, unde lucrau cu judecătorii de instrucție și participau la sesiunile juraților.

Secția a VI-a administrativă, cu atribuțiile sale de contencios administrativ, a fost înființată pe lângă Tribunalul din Chișinău de ministrul Kerenschi prin Legea din 30 mai 1917. Această lege, intitulată **Statutul judecătorilor administrative** a fost promovată pentru larga descentralizare administrativă introdusă în fostul imperiu rus de guvernul provizoriu. Conform acesteia, guvernul central nu avea aproape nici un amestec direct în administrațiile locale, asupra cărora exercita numai o simplă supraveghere printr-un delegat special numit *comisar*. Prin statut au fost înființate în Basarabia două instanțe de judecată pentru contencios administrativ: *judecătorul unic administrativ* care funcționa câte unul în fiecare județ, judecând ca primă instanță și *Secția administrativă* de pe lângă Tribunalul regional, care judeca litigiile importante ivite la zemstvele județene, guberniale, autoritățile polițienești, precum și afacerile venite în apel de la judecătorul unic. Numirea magistraților tribunalului se făcea de conducătorul statului la propunerea Ministrului de Justiție, dintre persoanele prevăzute în lista specială de recomandare, întocmită de secțiile unite ale Tribunalului și înaintată ministrului. Condiția de admitere era deținerea unui titlu universitar, iar în lipsa acestuia promovarea unui examen care dovedea cunoștințele necesare. Puteau fi recomandate și persoane care au servit ca grefier de tribunal cel puțin 3 ani sau avocații cu o vechime în funcție de 10 ani. Magistrații tribunalului erau inamovibili și primeau gradații la salariu din cinci în cinci ani. Ministrul de Justiție nu era ținut de lista de recomandare propusă de tribunale, ci putea numi și persoane din afara listei, care întruneau condițiile legale. Membrii parchetului erau amovibili.

7. *Curțile cu jurați* care, potrivit procedurii penale rusești, intrau în constituirea tribunalului penal atunci când se judecau infracțiuni care atrăgeau pedeapsa muncii silnice, a reclusiunii sau a închisorii corecționale, ori de câte ori aceasta era însoțită de degradarea civilă sau de interzicerea drepturilor și privilegiilor de clasă. Ședințele aveau loc o dată pe lună în fiecare județ.

În Basarabia nu exista instanță de apel, apelurile contra sentințelor Tribunalului din Chișinău fiind îndreptate la Curtea de Apel din Odesa.

Senatul din Sankt Petersburg era singura instanță de casare pentru întregul imperiu rus.

8. În legislația rusă, bazată pe împărțirea populației în clase sociale, în bresle și tagme, existau și *instituții tutelare* și *tribunale orfanicești*, corespunzătoare acestor categorii sociale. În Basarabia funcționau cinci categorii de instituții tutelare: ale nobililor, ale orășenilor nenobili, ale mazililor, ale țăranilor și ale clericilor. Exista o singură instituție tutelară cu reședința în Chișinău asupra minorilor nobililor și a averilor lor. Ea se compunea din Mareșalul nobilimii județului în care lua naștere tutela și patru membri aleși dintre nobili. Tutela orășenilor nenobili se numea și *tribunalul orfanicesc*, care se compunea, sub președinția primarului orașului, din patru membri aleși de adunarea diferitelor categorii sociale care alcătuiau populația orașului. Existau cinci tribunale orfanicești cu sediile în Chișinău, Bălți, Tighina, Cetatea Albă și Hotin. Ele numeau și destituiau tutori, le controlau gestiunea, îngrijeau de persoana și avutul minorilor. Contestațiile împotriva hotărârilor acestor tribunale, ca și împotriva hotărârilor tutelei nobililor, se făceau la Tribunal, iar sentințele acestuia erau apelate la Curtea din Odesa. Tutela mazililor îngrijea de orfanii acestei clase sociale vechi moldovenești, alcătuită din boieri scăpătați sau decăzuți din demnități, drepturile lor fiind recunoscute în Basarabia prin ucazuri speciale. Administrarea tutelei o avea căpitanul mazililor ajutat de un sfat special înființat în acest sens. Tutela țăranilor era administrată de Sfatul obștii satului sau al volostei în care orfanii își aveau locuința. Tutela clericilor era de mai multe feluri, conform confesiunii religioase căreia îi aparțineau minorii: tutela clerului ortodox, a catolicilor, a protestanților, a armenilor, a evreilor.

Notariatul era organizat în Basarabia după aceleași norme legale ca și în Rusia. În număr de 58, notarii își aveau reședința fie în orașele mari reședință de județ, fie în târgurile mai importante. Numirea lor se făcea de primul președinte al Curții de Apel, la recomandarea președintelui tribunalului, în baza unui examen desfășurat înaintea sa și a procurorului. Ei dresau și autentificau actele notariale, protestau polițe, făceau legalizări și notificări, primeau spre păstrare documente de la părți. Actele dresate asupra bunurilor imobiliare, după ce se autentificau de notarii publici, trebuiau să fie prezentate, spre întărire și transcriere, primului notar, al cărui birou era atașat pe lângă Tribunalul din Chișinău.

Corpul avocaților era organizat în Rusia pe lângă Curțile de Apel, avându-și președinții și consiliile disciplinare (barouri) în orașele de reședință ale acestor curți. În orașele nereședință în care își exercitau profesia mai mult de 10 avocați (ca, de exemplu, Chișinău) ei puteau, conform legii, să înființeze o secție specială a consiliului avocațesc, cu anumite atribuții încuviințate de acesta.

Multitudinea de sisteme de drept existente în interiorul noului stat unitar format la 1 Decembrie 1918 va pune societatea românească în fața înfăptuirii unei opere cu adevărat titanice, care să aibă ca rezultat armonizarea societății în ansamblul său: unificarea legislativă. Vorbind despre acest subiect, decanul Baroului de Ilfov, Dem.I. Dobrescu, afirmă, în anul 1923, că „greutatea reformelor juridice din epoca noastră este cu atât mai mare, cu cât ea este mai complicată de nevoile unei societăți complexe, de necesitatea de a legifera deodată și brusc pentru toți indivizii, pentru toate clasele, rasele, profesiunile, sexele, confesiunile, etc., toate conștiente și toate cu pretențiunea de a-și regula definitiv dreptul lor la viață; este complicată de necesitatea de unificare sufletească și juridică a statelor naționale, care au strâns laolaltă mentalități și aspirațiuni variate, contradictorii și chiar vrăjmașe; este complicată de necesitatea de a armoniza organizațiunea internă cu organizațiunea internațională, care apare astăzi ca un fenomen social nou, pentru că, pentru prima oară în lume, omenirea de după război vrea să facă această organizațiune internațională, pe bază de morală, de drept și de dreptate; este complicată de lipsa unui spirit social național și internațional, de toate patimile trecutului, de toate pasiunile viitorului și de toate teoriile de transformare socială. În anarhia universală din spirite și din inimi este greu să găsești o teorie unitară și generală de organizație socială”⁸.

⁸ Dem.I. Dobrescu, **1923**, în *Curierul Judiciar*, XXXII, nr. 1, 1 ianuarie 1923, p. 2.

The administration of Justice in Bukovina and Bassarabia on the eve of the great Union

Abstract

On completion of the state unit on December 1, 1918, Romanians found themselves in front of a major challenge to strengthen the unified Romania: the legislative unification. The political union also implied the rapid union of the main institutions, including justice. The problems were more difficult to resolve as the Romanian-inhabited areas were governed by four different systems of law. The establishment of a unitary legal framework was absolutely necessary for the normal conduct of public life in a sovereign state. This work try to provide the administration of Justice in Bukovina ruled by the Austrian and Bessarabia under Russian domination, for a better understanding of the impressive work which involved a unification of the Romanian society after the great Union.